

Elk mens is een xenofob

Interview

Stel, God bestaat en je mag hem één vraag stellen. Wat vraag je dan? Vandaag, tot besluit van een zeventalige serie: Ivo van Hove, directeur en regisseur van Toneelgroep Amsterdam.

door Colet van der Van

Ik weet niet wie Ivo van Hove is. Ik geloof niet dat je altijd dezelfde bent. Als ik 's ochtends opsta ben ik een ander dan wanneer ik overdag repeteer of 's avonds een boek lees. Een mens is een caleidoscoop."

Schets eens een aspect van die caleidoscoop.

„Ik ben een schorpioen en een schorpioen heeft een zachte kant, maar die is op het eerste gezicht niet zo goed te zien."

De scharen springen meer in het oog?

„Ik heb een strenge blik. Dat is een lastig trekje. In mijn werk is het belangrijk dat mensen niet bang of op hun hoede zijn. Dat ze hun hart durven bloot te leggen, durven te falen, hun problemen met me durven te delen. Voor die openheid moet ik mijn best doen. Die is voor mij niet vanzelfsprekend."

Heb je nog iets met de God aan wie je je vraag gaat stellen?

„Ik heb eerste communie gedaan, plechtige communie, ben misdienaar geweest maar heb geen diepe verbondenheid met het geloof. Ik kan niet zeggen dat God mij geraakt heeft. Van grote afstand kijk ik naar de kerk als instituut. Ik houd niet van een kerk die zich te veel met politieke en maatschappelijke problemen bezighoudt, vertelt wat wel en niet mag. Als je maatschappelijke vraagstukken vermengt met religieuze overtuigingen leidt dat in mijn ogen tot desastreuze opvattingen, zoals over abortus en euthanasie.

De kerk vaardigt enkel *njet* uit. Het

doet me denken aan het oude Rusland."

Je hebt op het internaat gezeten bij de paters. Wat heb je er geleerd?

„Ik heb het gevoel dat ik die zes jaar op het internaat, van mijn elfde tot mijn zeventiende, het hele leven al een keer geleefd heb. Ik heb er alles meegemaakt. De eerste verliefdheden, ontgoochelingen, ruzies, veranderingen, gevoelens van eenzaamheid en rouw. Alles."

Schiep zo'n 'heel leven' op kostschool een afstand tussen jou en je ouders?

„Ik kom uit Kwaadmechelen in Belgisch Limburg, een dorpje van mijnwerkers en boeren. Ik was de zoon van de apotheker en dat is geen leuke positie in zo'n kleine gemeenschap. Ik had het gevoel een *outsider* te zijn, niet geaccepteerd te worden. Ik was blij dat ik daar weg kon.

Op het internaat leerde ik los van mijn ouders tegen het leven aan te kijken. Pas na mijn dertigste kwam het besef terug dat ik toch een zoon van hen beiden was. Ik zag dat ik op hen leek. Daarvoor dacht ik dat ik anders was, exclusief. Mezelf maakt had bij wijze van spreken.

Waarom leek je op hen?

„Mijn vader was een sociale man die na de mis op zondagmiddag *tournees generales* gaf in het café. Allemaal een pintje. Hij had in zijn apotheek dagelijks contact met 150 tot 200 mensen en kon met iedereen praten. Ik heb enerzijds dat sociale maar ook het huismussige van mijn moeder. De gordijnen dicht en me terugtrekken in mijn eigen wereld."

Terug naar God. Welke vraag zou je hem

willen stellen?

„Waar gaat het allemaal om? Dat is toch de vraag waar je in het leven dagelijks bewust of onbewust mee bezig bent. Maar misschien is er niet één grote vervulling. Kan dat

ook niet. Neem het verhaal van Romeo en Julia. Hun liefde en seksuele passie ontvlammen in zo'n grote hevigheid dat ze binnen drie dagen ervoor kiezen om te sterven. Zelfmoord. Voor mij is dat een metafoor voor het bestaan. Ik geloof niet dat je passioneel kunt leven. Passie gaat voorbij. Ik vind dat niet negatief, eerder een geruststelling. Geluk is voor mij het accepteren van de relativiteit van de dingen.”

Waar gaat het zeker niet om in het leven?

„Alles hoort tot het bestaan. Ook het geweld en de verschrikkingen. Wij proberen daar als geciviliseerde burgers mee om te gaan, maar ik geloof dat elke mens fundamenteel een xenofob is, de vreemdeling – en dat is iedere ander – haat. In een liefdesrelatie wil je één worden maar dat is onmogelijk. Daarmee leren leven vind ik belangrijk. Accepteren dat een ander dingen kan doen die je verafschuwt.

Mijn laatste toneelstuk, 'Scènes uit een huwelijk' ging daarover. Op het einde, wanneer het paar allang gescheiden is, gooien ze elkaar de verschrikkelijkste verwensingen naar het hoofd, maar ze accepteren die. Dat is voor mij een utopie. Een geluksdroom. Iedere liefdesrelatie moet een ode aan de tolerantie zijn.

Ivo van Hove

Ivo Ferdinand Coleta van Hove (Heijst op den Berg, België, 28 oktober 1958) volgde de regieopleiding in Brussel. In 1981 richtte hij samen met beeldend kunstenaar Jan Versweyveld, nog altijd zowel zijn vaste vormgever als zijn levenspartner, Akt op – een van de kleine theatergroepjes waaruit de

Maar zolang de demonen niet uit die lichamen zijn, kan er geen harmonie tot stand komen.”

Je zegt niet: we zouden de xenofob in ons moeten uitroeien?

„Elke keer als we dat proberen heeft het een averechts effect. Je moet het xenofobe een plaats geven. Het is toch vreemd dat mensen naar toneel gaan om Medea haar kinderen te zien vermoorden? Dat wil je in de werkelijkheid niet meemaken maar wel in het theater. En mensen zijn onthutst, wat betekent dat ze iets herkennen. Een kunstenaar moet

mensen de gelegenheid bieden hun driften en instincten te ventileren. Waarom hebben extreem-rechtse partijen zoveel aanhang? Omdat het uitzweten van irrationele krachten nergens meer een plek heeft en frustratie toch een uitweg zoekt. De kunsten kunnen die plek bieden.”

Je maakt fysiek theater. Blauwe-plekken-theater is het ook wel genoemd. Welke gedachte zit daarachter?

„Geen. Het is mijn temperament. Blijkbaar hoort dat bij mij. Ik maak heftig theater maar theater gaat over fantasieën en die zijn vaak gewelddadig of seksueel.”

Chaos is een woord wat vaak terugkomt bij jou.

Vlaamse toneelgolf is voortgekomen. Van 1990 tot 2000 was Van Hove artistiek leider bij het Zuidelijk Toneel en van 1997 tot 2004 leider van het Holland Festival. In 2001 volgde hij Gerardjan Rijnders op bij Toneelgroep Amsterdam. Na kritiek op zijn dubbele baan, is hij bij het Holland Festival gestopt.

„Ik sta bekend als een *control-freak*, maar dat is angst voor chaos. Een wanhopige poging om het bestaan richting te geven, maar ook een noodzakelijke. Je kunt niet in chaos leven, al zul je moeten erkennen dat hij bestaat. Het is als een pad hakken door een oerwoud.”

Ben je wel eens verdwaald in dat oerwoud?

„Nee, maar ik heb mensen om me heen die me ervoor behoeden wanneer dat dreigt te gebeuren.”

Je hebt eens gezegd dat je je creativiteit beschouwt als een vorm van voortplanting.

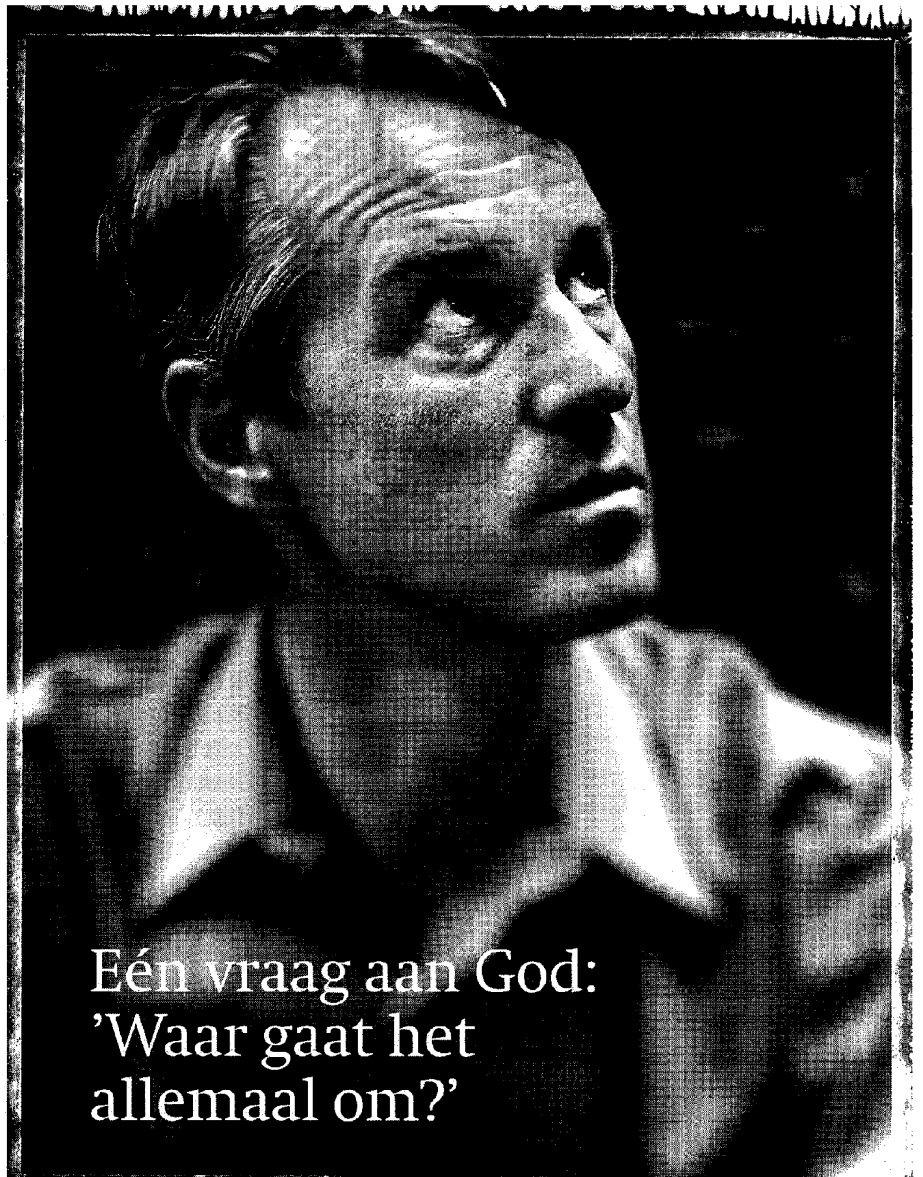
„Ik woon samen met een man. We hebben lang geleden één keer ruzie gehad over kinderen en sindsdien ligt het onderwerp achter ons. Daarom is mijn creativiteit een vorm van voortplanting. Ik hoop dat iets van wat ik maak, blijft voortbestaan.”

Een ander woord dat vaak terugkomt bij jou is verlangen.

„Als je dat niet meer hebt ben je dood. Ik verlang altijd dat de dag van morgen iets zal brengen wat ik vandaag nog niet hebt meegemaakt. En ik verlang dat ik voor altijd met mijn partner kan samen zijn. Zo burgerlijk ben ik ook. Ik heb de behoefte dat iemand om me geeft, ook als ik nurks of ziek ben – dat zijn mijn simpele hunkeringen. Op dat vlak ben ik geen groot revolutionair. Daarom maak ik ook toneel. Omdat

mijn fantasieën veel groter zijn dan mijn hunkeringen. Maar wat ik ensceneer wil ik niet in de realiteit meemaken. Ik ben de bangste kip in het repetitielokaal.”

Deze serie kwam tot stand in samenwerking met 'Ikon Zondagavond', Radio 747AM, 18-20u.

Eén vraag aan God:
'Waar gaat het
allemaal om?'

Regisseur Ivo van Hove: 'Ik ben de bangste kip in het repetitielokaal'

FOTO INEKE OOSTVEEN